

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)

Journal of Geography and Urban Space Development Vol. 13, No.1 (spring 2026) – Serial Number 32

The Concept and Dimensions of the Inclusive City in Disability-Friendly Cities (Case Study: Zanjan City)

Mahtab Amraei¹

**Ph.D. Candidate in Geography and Urban Planning, Faculty of Social Sciences and Geography,
University of Zanjan, Zanjan, Iran.**

Mozhgan Fattahi

**Ph.D. Candidate in Geography and Urban Planning, Faculty of Social Sciences and Geography,
University of Zanjan, Zanjan, Iran.**

Mohammad Taghi Heidari

**Associate Professor of Geography and Urban Planning, Faculty of Social Sciences and Geography,
University of Zanjan, Zanjan, Iran.**

Received: 22 August 2024

Accepted: 8 February 2025

PP. 137-159

Abstract

The city of Zanjan has more than 22 thousand disabled people, and this number includes 1.7% of the population of Zanjan, which is a high number for the growing city of Zanjan. Therefore, in the current research, the main hypothesis of the research, i.e. the concept and dimensions of the inclusive city in disabled-friendly cities (case study: Zanjan city) was investigated. In terms of its purpose, this research is a part of applied research and of the type of qualitative studies, interpretive phenomenological research method. The participants in this research were 17 urban planning experts, and the snowball sampling method was used. Data collection was done through the survey method of structured interview through the type of open questions. In this research, thematic analysis method was used to analyze qualitative findings using MAXQDA software. In the present research, in order to design the concept of a disabled-friendly city, it was carried out through the alignment process in different stages. Experts' opinions were used to measure the validity of the research in the qualitative part. Clavizi method was used to analyze the findings, and at the end, the obtained themes were placed in five general and central indicators. The theoretical and qualitative findings of the research show that the right to the city of Lefort is the best justification to support the current research. The findings from the interviews with experts show that the criteria of the disabled-friendly city in Zanjan in order to achieve the rights of the disabled in five indicators; Social dimension, economic dimension, space allocation right dimension, urban participation right dimension and spatial dimension were categorized.

Keywords: Inclusive City, Disabled, Disabled Friendly City, Lufer, Zanjan

¹ . Corresponding author. Email: Mahtab.amraie@znu.ac.ir

Extended abstract

1. Introduction

The rapid growth of urbanization in the twentieth century has been accompanied by increasing pollution, environmental degradation, and managerial incoherence, highlighting the need to reconsider urban management systems. In Iran, the structure of urban management also faces challenges that reduce the effectiveness of policies. In this context, the **inclusive city** approach—benefiting from new technologies and framed within sustainable development—seeks to improve quality of life, promote spatial justice, and reduce inequalities. This approach emphasizes support for vulnerable groups, particularly persons with disabilities, who constitute about 15% of the world's population and nearly 4% of Iran's population, a significant portion of whom require adequate access to urban services.

Inadequate urban spaces limit the social participation of people with disabilities and lead to their isolation and deprivation. Standards of disability-friendly cities go beyond the removal of physical barriers and emphasize the realization of citizenship rights, health, and the presence of people with disabilities in urban spaces. The city of Zanjan, with more than 22,000 persons with disabilities and a rapidly expanding urban development process, requires planning based on the principles of an inclusive city. The present study, drawing on Lefebvre's theory, examines the factors affecting the realization of the rights of persons with disabilities in Zanjan and explains the dimensions of a disability-friendly city.

2. Method

In terms of purpose, this study is applied research, and in terms of approach it is qualitative, using an interpretive phenomenological method. The participants included urban planning specialists (professors and students) from the city and universities of Zanjan. Due to the undefined statistical population, participants were selected through snowball sampling. In total, 17 individuals participated in structured interviews with open-ended questions. Theoretical saturation was achieved in the fourteenth interview, but interviews continued until the seventeenth participant to increase the credibility of the findings. Data were analyzed using thematic analysis with the MAXQDA software based on the Attride-Stirling thematic network framework. To enhance validity, data triangulation and participant feedback were also applied.

Data analysis followed the Colaizzi method. First, the interviews were reviewed several times and key statements were extracted and coded. Then the concepts were organized into thematic clusters and the main themes were identified. Finally, the conceptual framework of a **disability-friendly city** was developed, and the themes were categorized into five key indicators based on Lefebvre's theory of the **Right to the City**: spatial, economic, and social dimensions; the right to spatial allocation (including quality, safety, accessibility, transportation, and urban form); and the right to urban participation, including inclusiveness, empowerment, justice, urban governance, and support for vulnerable groups.

3. Results

In this section, the theoretical findings of the study are explained with emphasis on the connection between Lefebvre's **Right to the City**, social justice, and the concept of a disability-friendly city in Zanjan. Considering the rapid growth of Zanjan and the fact that persons with disabilities constitute about **7.1% of the city's population**, attention to their rights in all urban development programs is essential. The Right to the City theory provides a framework for ensuring dignity, equality, fair distribution of resources (including employment, education, health, housing, and information), and public participation, thereby linking the concept of the inclusive city to the disability-friendly city.

The findings are categorized into several main dimensions. In the **right to urban participation**, strengthening non-governmental organizations, expanding participation, realizing the right to health, and observing the provisions of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities are essential. In the **spatial dimension**, the adaptation of streets, transportation systems, buildings, and access to urban services is crucial to prevent isolation and physical risks. In the field of **land and housing**, providing suitable housing and achieving integrated urban management are considered fundamental to the social welfare of persons with disabilities. The **right to spatial allocation** emphasizes inclusive design, safety, livability, accessibility, and transportation. In the **social dimension**, improving public awareness, institutional support, and local participation are significant, while in the **economic dimension**, legal support, social security, and economic empowerment are necessary prerequisites for achieving a disability-friendly city in Zanjan.

4. Discussion and Conclusion

Considering the presence of more than **22,000 persons with disabilities in Zanjan** (approximately **7.1% of the population**), paying attention to the needs and rights of this group in urban planning is of great importance. This study aimed to examine the concept of the inclusive city and the dimensions of a disability-friendly city in Zanjan, and to demonstrate how this approach can be applied in urban development. In terms of purpose, the research is applied, and in terms of methodology it is qualitative with an interpretive phenomenological approach. The participants included **17 urban planning specialists** from universities and institutions in Zanjan who were selected through snowball sampling. Data were collected through structured interviews with open-ended questions and analyzed using thematic analysis in the **MAXQDA** software. Data triangulation and the **Colaizzi method** were used to validate the findings. The results revealed that achieving a disability-friendly city in Zanjan requires attention to five main dimensions: the **social dimension** (local participation, laws, safety, and governmental support), the **economic dimension** (economic readiness, financial support, and economic dynamism), the **spatial dimension** (access to urban services, housing, transportation, and environmental quality), the **right to spatial allocation** (spatial quality, safety, accessibility, and livability), and the **right to urban participation** (justice, non-discrimination, democracy, and empowerment). Overall, the realization of rights such as adequate housing, employment, education, and access to services and urban spaces can prevent the social isolation of persons with disabilities and improve their physical and mental health. Urban management must also rely on legal frameworks and rights-based documents to provide the conditions necessary for the realization of these rights.

Keywords: Inclusive City, Disability-Friendly City, Zanjan.

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)

مجله جغرافیا و توسعه فضای شهری، سال سیزدهم، شماره ۱، بهار ۱۴۰۵، شماره پیاپی ۳۲

مفهوم و ابعاد شهر فراگیر در شهرهای دوستدار معلولین (مطالعه موردی: شهر زنجان)

مهتاب امرایی* (دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران، نویسنده مسئول)

Mahtab.amraie@znu.ac.ir

مژگان فتاحی (دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران)

Mojgan.f70@gmail.com

محمدتقی حیدری (دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران)

Mt.heydari@znu.ac.ir

تاریخ تصویب: ۱۴۰۳/۱۱/۲۰

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۶/۰۱

صص ۱۵۹-۱۳۷

چکیده

شهر زنجان دارای بیش از ۲۲ هزار نفر معلول است و این تعداد ۱/۷ درصد از جمعیت شهر زنجان را شامل می‌شود که رقم بالایی برای شهر در حال رشد زنجان می‌باشد. لذا در پژوهش حاضر به بررسی فرضیه اصلی پژوهش یعنی مفهوم و ابعاد شهر فراگیر در شهرهای دوستدار معلولین (مطالعه موردی: شهر زنجان) پرداخته شد. این پژوهش از نظر هدف جزء پژوهش‌های کاربردی و از نوع مطالعات کیفی، روش پژوهش پدیدارشناسی تفسیری است. همراهان در این پژوهش ۱۷ نفر از کارشناسان برنامه‌ریزی شهری بودند از روش نمونه‌گیری گلوله‌برفی بهره گرفته شد. جمع‌آوری داده‌ها از طریق روش پیمایشی مصاحبه ساختاریافته از طریق نوع سؤالات باز صورت پذیرفت. در این پژوهش برای تحلیل یافته‌های کیفی از روش تحلیل مضمون با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA انجام گرفت. در پژوهش حاضر جهت طراحی مفهوم شهر دوستدار معلولین از طریق فرآیند همسوسازی در طی مراحل مختلف انجام شد. برای سنجش روایی پژوهش در قسمت کیفی از نظر کارشناسان استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل یافته‌ها از روش کلایزی استفاده گردید که در آخر مقوله‌های بدست آمده در پنج شاخص کلی و محوری قرار داده شدند. یافته‌های نظری و کیفی پژوهش نشان می‌دهد که حق به شهر لوفور بهترین توجیه برای پشتیبانی از تحقیق حاضر می‌باشد. یافته‌های حاصل از مصاحبه با کارشناسان نشان می‌دهد که معیارهای شهر دوستدار معلولین در شهر زنجان در جهت احقاق حقوق معلولین در پنج شاخص؛ بعد اجتماعی، بعد اقتصادی، بعد حق تخصیص فضا، بعد حق مشارکت شهری و بعد فضایی دسته‌بندی شدند.

کلیدواژه‌ها: شهر فراگیر، شهر دوستدار معلولین، زنجان

۱. مقدمه

با توجه به رشد و توسعه سریع شهرنشینی در قرن بیستم با افزایش انواع آلودگی‌های محیطی، تخریب چرخه‌های زیستی، استفاده نادرست از زمین و ایجاد ساختارهای نامناسب در عرصه‌های مختلف زندگی همراه بوده و موجب شده تا ارائه راهکاری اساسی در جهت پرداختن به معضلات شهری مورد توجه مسئولان و برنامه‌ریزان مدیریت شهری قرار گیرد (قهرمان‌پور و همکاران، ۱۴۰۲، ص. ۸۴؛ سجادیان و همکاران، ۱۴۰۱، ص. ۱۹). لذا، اگرچه امروزه سامانه‌های مدیریتی در شهرها از حداقل ساختارهای نظام‌مند و متناسب با نیازهای شهروندان برخوردارند، اما نیازهای وسیع این گروه در همه زمینه‌ها از یکسو و سیاست‌های متفاوت و گاه متضاد دستگاه‌های خدمات‌رسان و مسئولان شهری برای پاسخگویی به این نیازها از سوی دیگر، محیطی را فراهم نموده که به دلیل ناهماهنگی دستگاه‌ها و چرخه ناقص مدیریت و اداره شهر، اثربخشی سیاست‌ها را به حداقل ممکن تقلیل می‌دهد (داداشپور و همکاران، ۱۴۰۱، ص. ۶۲۰). از آنجایی که ساختار مدیریت شهری در ایران نیز با چالش‌هایی مواجه است (تقوایی و پیرالو، ۱۴۰۲، ص. ۱)، از این‌رو شناخت چالش‌های زندگی شهری در حوزه‌های مختلف و خلق فرصت‌های جدید بهتر در مدیریت شهری اجتناب‌ناپذیر است. در اوایل دهه ۱۹۸۰ فناوری‌های فضایی جغرافیایی شروع به گسترش کردند. به‌خصوص فناوری‌ها، زیرساخت‌ها، خدمات و سیستم‌های مدیریتی فراگیر که مسیر را برای هوشمندتر شدن و پایدارتر شدن سهولت بخشیده (یجیت کانلر^۱، ۲۰۱۵) و این پایداری زمانی بهتر معنا پیدا می‌کند که در مسیر اهداف نظریه‌ی جدید شهری یعنی شهر فراگیر حرکت کند. هدف از ایجاد شهر فراگیر بهبود کیفیت زندگی مردم شهر از لحاظ ایمنی، رفاه، آسایش و فراهم آوردن فرصتی است تا شهروندان راحت‌تر، با ایمنی بیشتر و در محیطی سالم‌تر با استفاده از فناوری‌های فراگیر زندگی کنند. رویکرد شهر فراگیر با تمرکز بر گروه‌های آسیب‌پذیر، اقلیت‌ها و افراد محروم و طردشده خواهان برقراری عدالت و کاهش نابرابری‌ها در عرصه‌های مختلف است (سید^۲، ۲۰۰۹). یکی از گروه‌های آسیب‌پذیر موردنظر رویکرد شهر فراگیر افراد دارای معلولیت هستند. معلولیت یکی از وجوه زندگی بشری است که در طول تاریخ و در تمام جوامع به انواع گوناگون وجود داشته است (صادقی فسایی و فاطمی‌نیا، ۱۳۹۳، ص. ۱۵۸). این پدیده اجتماعی، بخش جدایی‌ناپذیری از زندگی بشری بوده است (جمعه‌پور و همکاران، ۱۳۹۵، ص. ۲۲). طبق آمار سازمان بهداشت جهانی تعداد افراد معلول در جهان به حدود ۱۵ درصد از جمعیت رسیده است (سازمان جهانی گردشگری^۳، ۲۰۱۶، ص. ۴). براساس آمارهای موجود در ایران نیز حدود چهار درصد از جمعیت کشور را افراد معلول با معلولیت‌های مختلف جسمی، ذهنی، حسی و روانی تشکیل می‌دهند (دستیار و محمدی، ۱۳۹۷: ۳۵۸). آمارها نشان می‌دهد که با پیشرفت علم و فناوری نه تنها از تعداد افراد معلول کاسته نمی‌شود، بلکه هر ساله بر تعداد این گروه از جامعه افزوده شده (حسنپور و احدی، ۱۳۹۶، ص. ۱۲۸). بخش عمده‌ای از این گروه جمعیتی، متقاضی استفاده از امکانات شهری بوده و در صورتی که امکان و

1. Yigitcanlar

2. Syed

3. United Nations World Tourism Organization

زمینه برای آنها آماده شود، می‌توانند به‌عنوان زیرمجموعه مهمی از شهر در نظر گرفته شوند (مقامی و امیرشاکرمی، ۱۳۹۷، ص. ۳۰۶). در حال حاضر یکی از مهمترین مشکلات فضاهای شهری، نامناسب بودن فضاهای آن در ارتباط با اشخاص دارای معلولیت است (بزی و همکاران، ۱۳۸۹، ص. ۱۰۵). استانداردهای جهانی برای شهرهای دوستدار معلولان فقط به رفع موانع شهری خلاصه نمی‌شود (رضایی و حج‌فروش، ۱۳۹۹، ص. ۱۴۳۷)، سازگار کردن فضاهای شهری با نیازهای افراد معلول، در واقع بازگرداندن آنها به اجتماع است (باصولی، ۱۳۹۹، ص. ۲۱). لذا، نخستین ایده رویکرد "توسعه فراگیر" و "رشد فراگیر" (هریسون^۱، ۲۰۱۲)، ایجاد جامعه‌ای برای همگان است (سید: ۲۰۱۲). نظریه پس‌زمینه شهر فراگیر جدید نیست، چرا که انسانها در طول قرن‌های متمادی به دنبال افزایش کیفیت زندگی خود بوده‌اند (یجینک کانلر و لی^۲: ۲۰۱۴). همچنین کشورهایی که شهر فراگیر را گسترش داده‌اند بر این باورند که این شهر می‌تواند از طریق شناسایی و معرفی خدمات با استفاده از فناوری اطلاعات بسیاری از چالش‌های موجود را حل کند (یو^۳ و همکاران: ۲۰۱۶). در اسناد کنفرانس ریو ۲۰ در سال ۲۰۱۲ سه هدف عمده توسعه پایدار شهری نیز به‌طور مشخص تعیین شده است: یک - شهر ایمن، دو - شهر تاب‌آور و سه - شهر فراگیر (لیندفیلد و استاینبرگ^۴، ۲۰۱۱: ص. ۱۲). برای سنجش کیفیت رشد اقتصادی، محققان مفهوم فراگیری و رشد فراگیر را ارائه داده‌اند (لاپتن^۵ و همکاران، ۲۰۱۶: ص. ۲۳۲۰). به‌طورکلی، فراگیری یک مفهوم چندبعدی است و گروه‌های هدف آن می‌تواند متفاوت باشد (وانگ و همکاران، ۲۰۱۹: ص. ۵۲). در واقع مفهوم شهرهای همه‌شمول پاسخی به نابرابری‌های فزاینده درآمد و ثروت است که از اواسط دهه ۱۹۸۰ در مناطق شهری تجربه شده است (سراجدین^۶، ۲۰۱۹). این امر باعث از بین رفتن انسجام اجتماعی، اقتصادی و سیاسی شده است (مک‌گراناهان^۷ و همکاران، ۲۰۱۶). بدین ترتیب، رشد همه-شمول توافقی میان عدالت و کارایی است، که با افزایش عدالت و برابری، کارایی نیز بهبود می‌یابد (رانیری و راموس^۸، ۲۰۱۳: ص. ۱۰۴). به‌طورکلی نارضایتی افراد محروم و آسیب‌پذیر در شهرها از مهمترین دلایل شروع گفتمان شهر فراگیر در ادبیات برنامه‌ریزی هستند (لیو و گانگ^۹، ۲۰۱۷). مفهوم شهر فراگیر به همان اندازه که نیازمند دسترسی‌پذیری مناسب به فرصت‌های شغلی و خدماتی است، نیازمند ارائه حقوق برابر و حق مشارکت برای همگان و به‌ویژه افراد معلول بوده (شا^{۱۰} و همکاران، ۲۰۱۵)، و بعد فضایی مهمترین و اصلی‌ترین بعد مفهوم فراگیری در مناطق شهری است (دی الیوریرا نتو^{۱۱}، ۲۰۱۸).

1. Harrison

2. Yigitcanlar and Lee

3. Yoo

4. Lindfield and Steinberg

5. Lupton

6. Serageldin

7. McGranahan

8. Ranieri and Ramos

9. Lyu and Gong

10. Shah

11. De Oliveira Neto

لذا، با توجه به اهمیت مفهوم شهر فراگیر و توجه به ابعاد آن در شهرهای ایران در این پژوهش بر آن شدیم که با نگاهی نافذ به بررسی یکی از ابعاد آن در شهر زنجان بپردازیم، چراکه شهر زنجان در سال‌های اخیر تحولات زیادی از نظر توسعه شهری و ارائه خدمات شهری داشته است. برخی از محیط‌های شهری پرتدد ساخته و احداث شده (به طور مثال در پروژه پیاده‌راه سبزه‌میدان برخی امکانات برای افراد مسن و معلول در نظر گرفته شده است). زنجان یک شهر در حال رشد بوده و ممکن است در سال‌های آتی با تحولات بیش از پیش نسب به زمان حال همراه باشد. یکی از مهم‌ترین خدمات زیرساختی که باید در شهر زنجان با توجه به زمستان‌های سرد و همراه با یخبندان و گرمای شدید در اواسط تابستان و شیب نامتوازن بخش‌های مختلف شهر و دسترسی نه‌چندان مناسب به وسایل نقلیه عمومی و ... این شهر مورد توجه زیادی قرار بگیرد ارائه خدمات به افراد معلول است. قابل تأمل است که با توجه به شرایط فعلی زنجان تعداد افراد معلول ممکن است افزایش داشته باشد. با توجه به آمارهای افراد معلول در شهر زنجان که دارای بیش از ۲۲ هزار نفر معلول (طبق گزارش‌های سازمان بهزیستی کشور) (www.behzisti.ir) است و این تعداد ۱/۷ درصد از جمعیت شهر زنجان را شامل می‌شود که رقم بالایی می‌باشد. لذا در پژوهش حاضر تلاش شده تا ابتدا آنچه هدف شهر فراگیر در ارتباط با افراد معلول و آسیب‌پذیر جامعه است بررسی شود، پس از این بررسی‌های جامعی در مورد شهر دوستدار معلولین و مطرح کردن آن به‌عنوان رویکردی نوین در برنامه‌ریزی شهری و توسعه شهری با استفاده از رویکرد شهر فراگیر صورت می‌گیرد. سپس به بررسی فرضیه اصلی پژوهش یعنی مفهوم و ابعاد شهر فراگیر در شهرهای دوستدار معلولین (مطالعه موردی: شهر زنجان) با استفاده از نظریات کارشناسان برنامه‌ریزی شهری که در زمینه شهر فراگیر و شهر دوستدار معلولین و کارشناسانی که در زمینه معضلات امروزی شهرها فعالیت علمی و تخصص دارند می‌پردازد. در کل می‌توان گفت که هدف اصلی و عمده پژوهش حاضر بررسی عوامل مؤثر بر احقاق حقوق معلولین در شهر زنجان با توجه به نظریه لوفر است که این موضوع در نوع خود نو و بی‌بدیل می‌باشد. لذا قبل از ورود به بخش روش و یافته‌های اصلی به بررسی برخی از پیشینه‌های مرتبط با موضوع می‌پردازیم: سلها و همکاران (۲۰۲۰)، پژوهشی با عنوان به سوی شهر هوشمند، پایدار، در دسترس و فراگیر برای افراد دارای معلولیت با در نظر گرفتن ابزارهای چک لیست انجام دادند و به این نتیجه رسیده‌اند افراد دارای معلولیت مانند سایرین نیازهای اساسی دارند: حفاظت از سلامت و درمان، خدمات اولیه، مسکن و درآمد باید بهره‌مند باشند و همچنین که چگونه می‌توان از طراحی مناسب به‌عنوان راهنمایی برای معماری و برنامه‌ریزی شهر هوشمند خود استفاده کرد تا دسترسی معقولی برای افراد دارای معلولیت در ساختمان‌های خصوصی و عمومی وجود داشته باشد، و شهرها را هوشمندتر و فراگیرتر کرد و به آنها کمک کرد. تیلور و تیم (۲۰۲۰)، پژوهشی با عنوان درد در زنان سالخورده کم‌درآمد دارای معلولیت: مطالعه توصیفی کیفی انجام دادند، نتایج نشان می‌دهد که زنان مسن و دارای کم‌توانی و ناتوانی جسمی-حرکتی دارای مشکلات و رنج‌های متعددی هستند که بعضی از آنها به دلیل افسردگی‌های شدید از جامعه حذف شده و گروهی به سمت حاشیه اقتصادی شهرها مهاجرت می‌کنند و دچار بی‌هویتی در فضاهای مطرود و نامناسب شهری می‌گردند. راتری

(۲۰۱۳)، پژوهشی با عنوان مسابقه فضای شهری و معلولیت در هایلند اکوادور انجام داد. نتایج نشان می‌دهد فضاهای عمومی شهری نامناسب برای معلولین باعث شده که معلولین کمتر از فضاهای عمومی شهری استفاده کرده و در انزوا و تنهایی به سر برند و افسردگی و محرومیت اجتماعی در آنها بیشتر شود.

سلامی و مظهری (۱۴۰۱)، در مقاله‌ای با عنوان حق بر سلامت معلولان در حوزه حقوق شهری (با نگاهی به مصوبات شورای شهر تهران) با بررسی موضوع حق بر سلامت به معنای دستیابی به بالاترین استانداردهای سلامت جسمی و روانی است و تمام حوزه‌های پزشکی، بهداشت عمومی، مسکن، محیط زیست سالم و ... را در برمی‌گیرد. نتایج نشان داد که سلامت جسمی و روانی معلولان در گروهی تحقق سایر حقوق آنهاست و زمانی محقق می‌شود که بتوانند در کلیه ابعاد زندگی اجتماعی، از حقوق شهروندی خود به نحو مطلوب بهره‌مند گردند. غلامی و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهشی با عنوان تحلیل رویکردهای حاکم بر مدیریت شهری مشهد درباره توان‌یابان و معلولان شهری به این نتیجه رسیدند که الگوی خوشه‌ای در استقرار توان‌یابان در شهر و ضرورت توجه به این الگو در برنامه‌ریزی‌ها را مطرح کرده است. نتایج تحلیل محتوا (کدگذاری) رویکرد حاکم بر برنامه‌ریزی هر دوره و در نهایت کل دوره درباره ارتقای فضای شهر برای توان‌یابان را آشکار کرد. نتایج کدگذاری باز، شناسایی ۱۲ موضوع کلیدی در کدگذاری محوری، چهار محور مهم و در کدگذاری انتخابی، سه مقوله مرکزی حضورپذیری، توجه به نیازهای اولیه و توجه به ارتقای جایگاه اجتماعی، سلامت و بهداشت توان‌یابان بود. نتایج بیانگر نبود رویکردها، عمدتاً حمایتی، به‌جای مناسب‌سازی است. جلیلی صدآباد و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهشی با عنوان بررسی میزان مناسب بودن فضای شهری برای حضور افراد کم‌توان و ناتوان (نمونه مطالعاتی: خیابان انقلاب اسلامی تهران) به این نتیجه رسیدند که با اجرای راهکارهایی همچون مناسب‌سازی ایستگاه‌های حمل و نقل، خیابان‌ها و تقاطع‌ها و ساختمان‌های عمومی موجود برای استفاده افراد کم‌توان، بازنگری محور مطالعاتی بر اساس ضوابط شهرسازی و بهبود کف‌سازی به‌خصوص موزاییک‌های مخصوص نابینایان، می‌توان به افزایش حضور شهروندان به‌ویژه افراد کم‌توان و ناتوان کمک کرد. رضایی و حج‌فروش (۱۳۹۹)، در پژوهشی با عنوان ارزیابی مطلوبیت طراحی فضاهای مسکونی برای معلولان جسمی-حرکتی با رویکرد شهر دوستدار معلولان (مطالعه موردی: شهر یزد)، به این نتیجه رسیدند که مطلوبیت طراحی فضاهای مسکونی برای معلولان جسمی-حرکتی می‌تواند به ایجاد شهر دوستدار معلولان در سطح شهر یزد منجر شود.

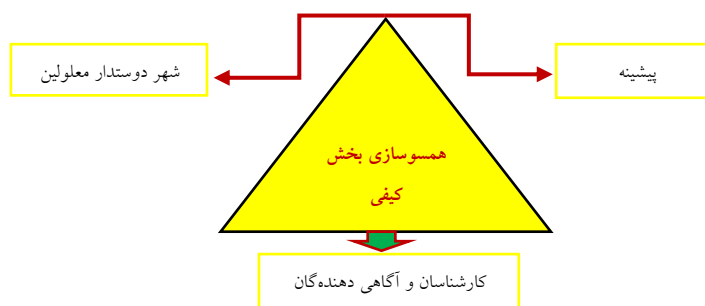
لطیفیان و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی با عنوان بررسی ابعاد اجتماعی معلولیت، یک مرور نظام‌مند، به این نتیجه رسیدند که معلولیت بر بعد اجتماعی زندگی افراد دارای معلولیت تأثیرگذار است و این افراد با چالش‌های متعددی در زندگی اجتماعی خود روبرو هستند. گرجی ازندریانی و شیرزاد نظری (۱۳۹۷)، در مقاله‌ای با عنوان جایگاه حقوق معلولین در حوزه حقوق شهری درباره وضعیت معلولین و استانداردهای داخلی و بین‌المللی حاکم در این زمینه بحث کرده‌اند. برآیند این نوشتار حاکی از آن است که توجه حقوق شهری به حقوق افراد معلول از باب توجه به حقوق شهروندی آنان و لزوم دسترسی برابر شهروندان به تسهیلات شهری، امری ضروری است و نیازمند توجه دستگاه‌های اجرایی است. برآیند مطالعات داخلی و خارجی نشان می‌دهد

که تحقق شهر دوستدار معلولان صرفاً به مناسب سازی کالبدی محدود نیست، بلکه مستلزم رویکردی چندبعدی مبتنی بر دسترسی پذیری، سلامت، عدالت فضایی، حقوق شهروندی و ارتقای جایگاه اجتماعی افراد دارای معلولیت است. شواهد پژوهشی حاکی از آن است که نامناسب بودن فضاهای شهری، مسکن، حمل و نقل و خدمات عمومی، به انزوای اجتماعی، افسردگی، حذف فضایی و حتی حاشیه نشینی این گروه منجر می شود. در مقابل، طراحی فراگیر، بازنگری ضوابط شهرسازی، و توجه به نیازهای اولیه و حق بر سلامت، می تواند حضورپذیری و کیفیت زندگی افراد دارای معلولیت را به طور معناداری افزایش دهد. همچنین یافته ها نشان می دهند که سیاست های حمایتی به تنهایی کافی نبوده و باید با رویکرد حقوق محور، مشارکت جو و مبتنی بر مناسب سازی ساختاری در مدیریت شهری تکمیل شوند. از این رو، پژوهش حاضر با تمرکز بر شهر زنجان و پیوند هم زمان نظریه شهر فراگیر، حق به شهر و مسئله معلولیت، می تواند خلأ موجود در مطالعات پیشین را تا حدی جبران کند. بررسی پژوهش های خارجی و داخلی نشان از اهمیت و توجه ویژه متخصصان شهری به مسئله معلولین، حقوق معلولین به عنوان یک شهروند آسیب پذیر و همچنین اهمیت کاربست مسئله شهر فراگیر و توجه این نظریه به افراد آسیب پذیر دارد. یکی از مهم ترین نوآوری های این پژوهش نسبت به پژوهش های پیشین بررسی مسئله در شهر زنجان و نگاه هم زمان به نظریه شهر فراگیر و شهر لوفر و مسئله معلولین است.

۲. روش شناسی

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از منظر رویکرد، یک مطالعه کیفی با روش پدیدارشناسی تفسیری است. مشارکت کنندگان در این مطالعه از میان متخصصان، صاحب نظران و پژوهشگران حوزه برنامه ریزی شهری، شهرسازی و معماری (اساتید دانشگاهی و کارشناسان ارشد دستگاه های اجرایی استان زنجان) که دارای سوابق پژوهشی یا تجربی در زمینه "شهر فراگیر" و "شهر دوستدار معلولین" بودند، انتخاب شدند. با توجه به نامشخص بودن حجم دقیق جامعه آماری در این حوزه تخصصی، از روش نمونه گیری هدفمند با تکنیک گلوله برفی استفاده شد. که در نهایت تعداد ۱۷ نفر از کارشناسان به عنوان حاضران و پاسخگویان مصاحبه ها انتخاب شدند. لذا، جمع آوری داده های پژوهش از طریق روش پیمایشی مصاحبه ساختاریافته با استفاده از سؤالات نوع باز صورت پذیرفت. مصاحبه در طی روزهای مختلف و با توجه به زمان های تعیین شده توسط متخصصان انجام گرفت. هدف ما ادامه انجام مصاحبه ها تا زمانی بود که پژوهش به اشباع نظری برسد. که در نهایت با چهارده نفر اشباع حاصل شد اما جهت اعتبار بخشیدن به یافته ها، مصاحبه ها تا هفدهمین نفر ادامه پیدا کرد و در همین تعداد ختم شد. در این پژوهش برای تحلیل یافته های کیفی از روش تحلیل مضمون با استفاده از نرم افزار MAXQDA انجام گرفت. در تحلیل مضمون از شبکه مضامین استفاده می گردد که آتراید- استرلینگ (۱۹۹۸) آن را مطرح نموده اند (قیطاسی وند، ۱۴۰۲، ص. ۸۲). لذا، داده های حاصل از مصاحبه، با استفاده از روش تحلیل مضمون و به شکل توصیفی-تفسیری مورد پردازش قرار گرفت. بعد از این مرحله با

مراجعه به مصاحبه‌های انجام شده، چارچوب نهایی مفهوم "شهر دوستدار معلولین" تدوین شد. جهت جمع-آوری اطلاعات در بخش کیفی از روش همسوسازی داده‌های چندگانه بهره گرفته شد.

شکل ۱. طرح کلی همسوسازی داده‌های مورد استفاده در پژوهش

جدول ۱. نحوه توزیع مصاحبه‌شوندگان در چهارچوب مطالعات کیفی

ردیف	سمت سازمانی	حوزه فعالیت و تخصص	مدت مصاحبه
۱	هیئت علمی گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه زنجان	مدیریت شهری	۱ ساعت
۲	هیئت علمی گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه زنجان	مدیریت شهری	۵۰ دقیقه
۳	هیئت علمی گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه زنجان	مدیریت شهری	۵۰ دقیقه
۴	هیئت علمی گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه زنجان	مدیریت فضا و مکان	۵۰ دقیقه
۵	هیئت علمی گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه زنجان	مدیریت فضا و مکان	۵۰ دقیقه
۶	هیئت علمی گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه زنجان	مدیریت فضا و مکان	۵۰ دقیقه
۷	هیئت علمی گروه جغرافیای دانشگاه پیام نور زنجان	مدیریت شهری	۵۰ دقیقه
۸	هیئت علمی گروه جغرافیای دانشگاه پیام نور زنجان	مدیریت شهری	۵۰ دقیقه
۹	هیئت علمی گروه معماری و شهرسازی دانشگاه آزاد اسلامی زنجان	طراحی شهری	۵۰ دقیقه
۱۰	هیئت علمی گروه معماری و شهرسازی دانشگاه آزاد اسلامی زنجان	طراحی شهری	۵۰ دقیقه
۱۱	هیئت علمی گروه معماری و شهرسازی دانشگاه آزاد اسلامی زنجان	طراحی شهری	۵۰ دقیقه
۱۲	هیئت علمی گروه معماری و شهرسازی دانشگاه آزاد اسلامی زنجان	طراحی شهری	۵۰ دقیقه
۱۳	دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه زنجان	مدیریت شهری	۵۰ دقیقه
۱۴	دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه زنجان	مدیریت شهری	۵۰ دقیقه
۱۵	دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه زنجان	مدیریت شهری	۵۰ دقیقه
۱۶	دانش‌آموخته دکتری در رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه زنجان	مدیریت شهری	۵۰ دقیقه
۱۷	دانش‌آموخته دکتری در رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه زنجان	مدیریت شهری	۵۰ دقیقه

در پژوهش حاضر جهت طراحی مفهوم شهر دوستدار معلولین از طریق فرآیند همسوسازی در طی مراحل مختلف انجام شد: الف) گردآوری مفاهیم و مبانی نظری، ویژگی‌ها و اهداف شهر دوستدار معلولین، ب) بررسی

پژوهش‌هایی که در ارتباط با موضوع پژوهش حاضر انجام شده، (ج) بهره‌مندی از نظرات متخصصان و آگاهی - دهندگان کلیدی که به کار گرفته شدند. برای سنجش روایی پژوهش در قسمت کیفی از نظر مشارکت‌کنندگان استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل یافته‌ها از روش کلایزی استفاده گردید. با توجه به این روش ابتدا با خواندن دقیق و مکرر مصاحبه‌های صورت گرفته و توصیف شرکت‌کنندگان سعی گردید که با آن‌ها هم‌سو شده و در مرحله‌ی بعدی (دوم) جملات و واژه‌های مهم از مصاحبه‌ها استخراج شود. واژه‌های استخراج شده کدبندی شدند. در مرحله‌ی سوم، مفاهیم فرموله شده و در درون دسته‌ها و خوشه‌های موضوعی قرار گرفتند و مقوله‌های اصلی به دست آمد و در آخر با ترکیب کردن کلیه‌ی نظرات استخراج شده به درون یک توصیف جامع و کامل از همه‌ی جزئیات موضوع مورد نظر، مقوله‌های بدست آمده در پنج شاخص کلی و محوری قرار داده شدند.

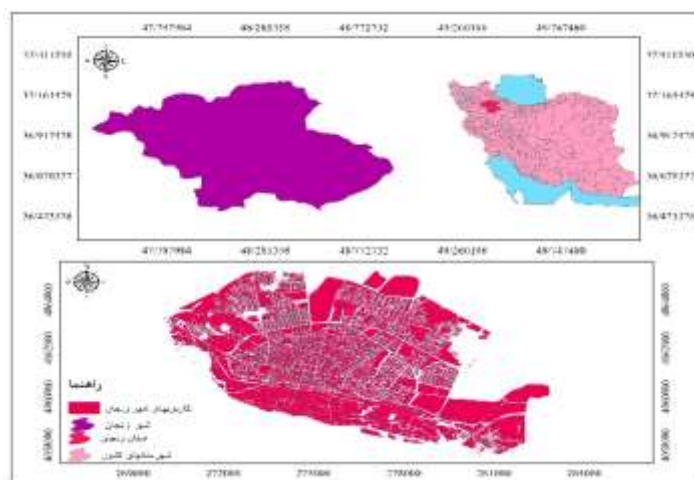
جدول ۱. عوامل مورد بررسی و روش بررسی و گردآوری داده‌های هریک از عوامل

کد اصلی	کد فرعی	عوامل	ردیف
حق به شهر لوفر	بعد فضایی	زمان دسترسی، کیفیت هوا و قابلیت پیاده‌رویی، هزینه دسترسی به خدمات و میزان هزینه حمل و نقل، زمین و مسکن و وضعیت مالکیت و میزان حمایت دولتی، دسترسی‌ها مانند: فضای عمومی، مراکز درمانی، حمل و نقل عمومی، فضای سبز، مراکز مذهبی، مراکز فرهنگی، مراکز ورزشی، مراکز آموزشی، نیازهای اولیه.	۱
	بعد اقتصادی	آمادگی اقتصادی، حمایت‌های دولتی، پویای اقتصادی.	۲
	بعد اجتماعی	ویژگی‌های خانوار از نظر پیشرفت تحصیلی، مشارکت با جوامع محلی، سازمانهای عام‌المنفع، حمایت‌های دولتی، دفاع از حقوق انسانی، ایمنی و امنیت، رویه‌های دموکراتیک، قوانین و رویه‌ها	۳
	حق تخصیص فضا	کیفیات فضایی، ایمنی و امنیت، سرزندگی و زیست‌پذیری، تنوع و شگفتی و ماجراجویی، خوانایی، حمل و نقل، دسترسی خدمات عمومی و مناسب، نفوذپذیری و نزدیکی مقاصد ارتباطی، فرم شهر فشرد	۴
	حق مشارکت شهری	شمولیت و تنوع، توانمندسازی و جلوگیری از چرخه جامعه حذف افراد، حمایت و عدم تبعیض، زیست با عزت، تکررگرایی، حکم‌روایی شهری، مشارکت و مردم‌سالاری، حمایت از گروه‌های آسیب‌پذیر، عدالت و برابری، اثربخشی و کارایی	۵

منابع: آریل تومه (۱۳۷۴)، ابدی و همکاران (۱۳۹۱)، احد و همکاران (۱۳۹۹)، اعتمادی و همکاران (۱۴۰۱)، باطنی و همکاران (۱۳۹۴)، باستان‌فرد و همکاران (۱۳۹۴)، پاکجویی (۱۴۰۰)، تدینی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۷)، جغتایی (۱۳۹۴)، جلیلی صدرآباد و همکاران (۱۴۰۰)، جلیلی صدرآباد و همکاران (۱۴۰۱)، حسین‌زاده و همکاران (۱۳۹۴)، داوری‌نژاد مقدم و همکاران (۱۳۹۲)، راسخ و همکاران (۱۳۹۹)، رجی کنف‌گورابی و همکاران (۱۳۸۸)، رستمی و همکاران (۱۴۰۰)، رضوانی‌مفرد و همکاران (۱۳۹۹)، زیاری و همکاران (۱۴۰۰)، سیحانی و همکاران (۱۳۹۴)، سرور و همکاران (۱۳۹۳)، سلطانی و همکاران (۱۴۰۲)، شاطریان و همکاران (۱۳۹۵)، شهبازی (۱۳۹۲)، شهناز خضزلو و همکاران (۱۳۹۳)، شیخ‌الاسلامی و همکاران (۱۳۹۳)، عبدالله زادفرد و همکاران (۱۳۹۵)، عبدی (۱۳۹۵)، غدیری و همکاران (۱۳۹۵)، غلامی و همکاران (۱۴۰۰)،

فتحی رضائی و همکاران (۱۳۹۹)، فردیان (۱۳۹۴)، گرجی ازندریانی و همکاران (۱۳۹۷)، کمانرودی کنجوری (۱۳۸۹)، کلاتری و همکاران (۱۳۹۴)، معروفی (۱۳۹۹)، مصفا (۱۳۸۱)، منفرد مسقانی و همکاران (۱۳۹۸)، موسی‌زاده و همکاران (۱۳۹۹)، ناطق و همکاران (۱۳۹۶)، نوراحمدی و همکاران (۱۴۰۲)، نوروزی و همکاران (۱۳۹۹)، یاری حصار و همکاران (۱۳۹۹).

محدوده مورد مطالعه در این پژوهش، شهر زنجان است. این شهر به عنوان مرکز سیاسی-اداری استان، در مسیر استراتژیک تهران-تبریز و در ارتفاع متوسط ۱۶۶۳ متر از سطح دریا قرار دارد. زنجان در مختصات ۴۸ درجه و ۲۶ دقیقه تا ۴۸ درجه و ۳۵ دقیقه طول شرقی و ۳۶ درجه و ۳۷ دقیقه تا ۳۶ درجه و ۴۲ دقیقه عرض شمالی واقع شده است. این شهر به عنوان نخستین و بزرگ‌ترین کانون سکونت‌ی استان، بر اساس آخرین برآوردهای آماری [یا سرشماری ۹۵] دارای ۴۳۰،۸۵۳ نفر جمعیت است که بیش از ۶۰ درصد از جمعیت شهری استان را در خود جای داده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). از نظر ساختار مدیریتی، شهر زنجان به ۶ منطقه شهرداری تقسیم شده است که این تقسیم‌بندی مبنای ارائه خدمات شهری و برنامه‌ریزی‌های اجرایی محسوب می‌شود (محمدی و همکاران، ۱۴۰۰).

شکل ۲. محدوده مورد مطالعه

۳. یافته‌ها

۱،۳. یافته‌های توصیفی-تحلیلی

در این بخش به تشریح برخی از یافته‌های نظری پرداخته می‌شود که شامل مباحث اساسی و پایه‌ای برای ورود به یافته‌های نهایی می‌باشد و در واقع بدون این یافته‌ها بحث دچار نقایص توصیفی خواهد بود. لذا، پژوهشگران با بررسی منابع مختلف به ایجاد یک ارتباط ظرافتمندانه و زیبا بین مباحث حق به شهر لوفر و شهر دوستدار معلولین و شهر زنجان می‌پردازند که در ذیل آورده شده است: شهر زنجان یک شهر در حال رشد و توسعه است به‌طوری‌که در سال‌های اخیر شاهد تحولات بسیاری در این شهر بوده‌ایم. اما آنچه باید بیش از

پیش مورد توجه قرار بگیرد این است که همانطور که بیان شد ۱/۷ از جمعیت زنجان را معلولین تشکیل می‌دهند و باید برای این قشر در تمام برنامه‌های توسعه زیرساختی (اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی، مسکن و ...) توجهات لازم اعمال شود. یکی از مواردی که در این زمینه کمک خواهد کرد استفاده از تجربه سایر کشورهای جهان و نظریات برنامه‌ریزی مرتبط با مسئله است که با توجه به بررسی‌های صورت گرفته نظریه حق به شهر لوفور و عدالت اجتماعی هاروی بیشتر به موضوع پژوهش و مسئله معلولین شهر زنجان نزدیک‌تر است چرا که شهر زنجان باید مکان‌هایی برای تحقق تمام حقوق شهروندان و آزادی‌های اساسی باشد که کرامت و رفاه جمعی همه مردم این شهر را در برابری و عدالت و همچنین احترام کامل برای تولید اجتماعی سکونتگاه تضمین نماید. حق بر شهر برای شهر زنجان بیان‌کننده امکان ایجاد شهری است که مردم بتوانند در آن با کرامت زندگی کنند؛ جایی که مردم به‌عنوان بخشی از ساختار آن شناخته می‌شوند و جایی که امکان توزیع یکسان همه منابع همانند کار، سلامتی، آموزش و مسکن و مشارکت و دسترسی به اطلاعات وجود دارد. و از این منظر می‌توان شهر فراگیر را به شهر دوستدار معلولین نزدیک‌تر دانست. در نتیجه حق به شهر لوفور بهترین توجیه برای پشتیبانی از تحقیق حاضر می‌باشد.

ابعاد و معیارهای شهر دوستدار معلولین

در این بخش پس از ورود داده‌های مصاحبه به نرم‌افزار معیارهای شهر دوستدار معلولین در شهر زنجان مورد ارزیابی قرار گرفته و نتایج ذیل حاصل گردید:

۲.۳. حق مشارکت شهری

بحث حقوق شهروندی مسئله دیگری است که باید در ارتباط با موضوع حقوق افراد معلول در شهر زنجان مورد توجه قرار گیرد. همانطور که ذکر گردید برخی شهروندان دارای نقش‌های تفکیک شده هستند و از حقوق و امتیازات و مسئولیت‌های این نقش‌ها آگاه‌اند و آن را مطالبه می‌کنند. ممکن است شهروندان با تشکیل نهادهای مستقل از دولت به نظارت و مشارکت در تصمیم‌گیری‌های دولتی و اجرای آن‌ها بپردازند. شایان توجه است که این مسئله در شهر زنجان بشدت ضعیف است و سازمان‌های مردم‌نهاد به‌عنوان یک رکن اساسی جامعه ضعیف عمل می‌کنند. اما در صورت وجود چنین سازمان‌هایی شهروند می‌تواند به امور جامعه انتقاد کند و ویژگی اصلی انتقاد او این است که در آن اعتدال و انصاف را نیز در نظر بگیرد به این معنی که اگر چه به نهادهای سیاسی و فرهنگی و اجتماعی جامعه انتقاد می‌کند اما اگر این نهادها در معرض فشار و تهدید قرار بگیرند از آنها دفاع می‌کند. شهروند دیگران را نیز به منزله یک شهروند برابر با خود تلقی می‌کند و می‌پذیرد که ارزش و اعتبار هویت آن شهروند برابر با هویت خود اوست و حقوقی که خودش از آن‌ها برخوردار است شهروندان دیگر نیز باید برخوردار باشند. در امور جامعه حس مشارکت و سهیم بودن دارد. لذا، می‌توان گفت یکی از راه‌های ورود شهروندان و عامه مردم در تصمیم‌گیری‌های برنامه‌ریزی شهر زنجان تقویت و گسترش سازمان‌ها مردم‌نهاد است که به حقوق شهروندی به طور جامع توجه دارد. در این صورت می‌توان شهر زنجان

را به ایجاد و دستیابی به زیرساخت‌ها و شاخص‌های شهر دوستدار معلول با توجه به رویکرد لوفر نزدیک‌تر کرد. بنابراین، می‌توان گفت که دامنه و گستره حقوق شهری شامل برنامه‌ریزی و مدیریت شهری است و طیف وسیعی از فعالیت‌های مربوط به شهر را شامل می‌شود که در شهر زنجان حق بر سلامت معلولان بیش از دیگر شهروندان عادی، نیازمند توجه می‌باشد. ماده ۲۵ "کنواسیون حقوق افراد دارای معلولیت" کشورهای عضو را ملزم به شناسایی حق معلولان در برخورداری از بالاترین معیارهای قابل دسترس بهداشتی بدون تبعیض می‌نماید و آنها را مکلف می‌کند تدابیر لازم را برای تضمین دسترسی معلولان به خدمات بهداشتی اتخاذ نمایند. لذا، بخش عمده‌ای از حقوق بهداشتی و سلامت جسمی و روانی معلولان در شهر زنجان، در گروی احقاق سایر حقوق آنها و تأمین امنیت این گروه از افراد جامعه در فضاهای مختلف شهری است.

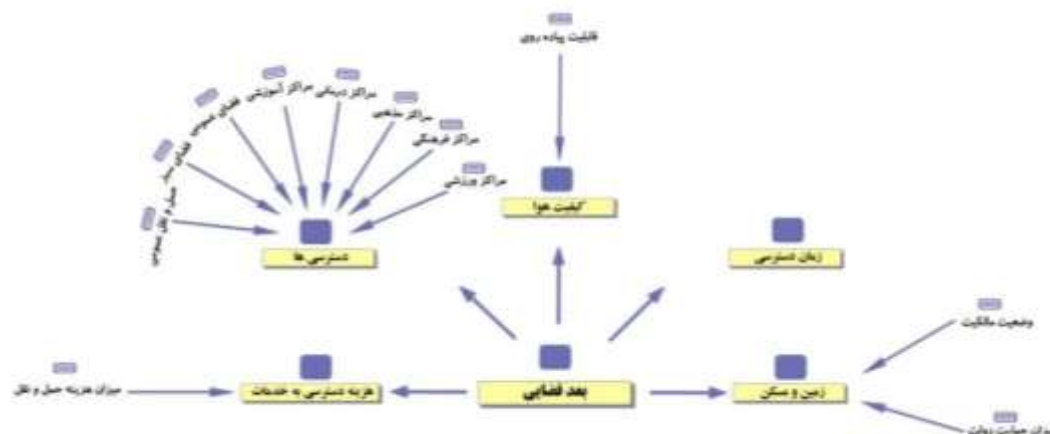
شکل ۳. حق مشارکت شهروندی در شهر دوستدار معلولین

۳.۳. بعد فضایی

۳.۳.۱. حق بهره‌مندی از تسهیلات و فضاهای شهر زنجان

محیط شهر زنجان به عنوان فضای زندگی روزمره شهروندی در وهله اول باید آسایش و رفاه تمام اقشار جامعه را فراهم کند. لذا، از طریق مناسب‌سازی محیط شهری، کلیه شهروندان به‌ویژه معلولان و افراد کم‌توان امکان دسترسی و بهره‌مندی از خدمات و فضاهای شهر زنجان را خواهند داشت. این امر از آن جهت برای معلولان حائز اهمیت است که در فضاهای مختلف شهر زنجان گاهی یک پله یا یک گذرگاه نامناسب، مانع از بهره‌مندی معلولان از فضاهای مربوطه می‌شود و امکان برخورداری از حقوق اجتماعی را از آنها سلب می‌کند و چه بسا خطرات جانی برای آنها در پی داشته باشد و سلامت آنها را در معرض خطر قرار دهد، که این امر در بلندمدت باعث انزوای بیشتر آنها و بروز مشکلات روحی، روانی و حتی جسمی افراد معلول خواهد شد. لذا، مناسب بودن فضاهای شهری و انطباق آنها با نیازهای معلولان باید از اولویت‌های طراحی فضاهای شهری برای زنجان قرار بگیرد. از اهم حقوق معلولان در این حوزه عبارتند از: حق بهره‌مندی از معابر و فضاهای مناسب، حق بهره‌مندی از حمل و نقل مناسب، حق بهره‌مندی از ساختمانهای مناسب‌سازی شده، حق

برخورداری از اشتغال، حق تفریح و سرگرمی، حق دسترسی به اطلاعات شهری، حق برخورداری از آموزش، حق مشارکت در برنامه‌ریزی‌های شهری.

شکل ۴. بعد فضایی و محیطی شهر دوستدار معلولین

۲،۳،۳. زمین و مسکن

توسعه پایدار مسکن همگام با توسعه انسانی باید از مهمترین مسائل مورد توجه سازمان‌ها و نهادهای مدیریت شهری در شهر زنجان باشد. شایان توجه است که کشورهای پیشرفته مسکن را بخشی از رفاه اجتماعی می‌دانند و برنامه‌ریزی‌های آنها بر بهبود کیفی آن بیشتر متمرکز است و اما در کشورهای در حال توسعه از جمله ایران، یک نیاز اولیه محسوب می‌شود و هم‌ردیف با غذا و پوشاک به حساب می‌آید. مسکن به‌عنوان کالایی اقتصادی و بادوام و فاکتوری در جهت نمایش جایگاه اقتصادی و اجتماعی افراد است و در شکل‌گیری هویت فردی، روابط اجتماعی و اهداف جمعی افراد نقش بسیار تعیین‌کننده‌ای ایفا می‌نماید. از این‌رو دارای ابعاد مختلف مکانی، معماری، کالبدی، فیزیکی، اقتصادی، مالی، روانشناختی و پزشکی می‌باشد. «بنا به دیدگاه لوکوربوزیه، هر دو وجه نیازهای جسمی و روحی انسان باید با سازماندهی فضایی مسکن پاسخ داده شود». مسکن خوب و مناسب از نشانه‌های رفاه عمومی جامعه است و مسکن بد و نامناسب، پیامدهای نامطلوبی به ارمغان می‌آورد. برخورداری از مسکن مناسب و متناسب با شرایط معلولان یا وجود محلی برای نگهداری آنها از نیازهای مهم این افراد و خانواده‌هایشان در شهر زنجان است.

یکی از راه‌کارهای اساسی در این بخش بهره‌مندی از تجربیات کشورهای توسعه‌یافته و سپردن این فعالیت‌ها به شهرداری‌ها و تحقق مدیریت یکپارچه شهری طبق ماده ۱۳ قانون برنامه سوم توسعه است و انتظار می‌رود بهبود قابل ملاحظه‌ای در حوزه مسکن معلولین به‌ویژه در شهری مثل زنجان حاصل گردد.

۴.۳. حق تخصیص فضا

در این قسمت مفهوم مناسب سازی فضا (محیط) مطرح می شود. مناسب سازی فضای شهری و تخصیص فضای شهری در چند ده گذشته تحول یافته و گستردگی بیشتری پیدا کرده است. این مفهوم در ابتدا مترادف با رفع موانع فیزیکی در محیط ساخته شده و محیط بدون مانع به کار گرفته می شد. در دهه ۱۹۸۰، این مفهوم با قابل دسترس شدن ساختمان ها و محیط شهری و یا طراحی قابل دسترس دامنه شمول بیشتری یافت. در دهه ۱۹۹۰، موضوع طراحی همه شمول مطرح شد که مفهوم مناسب سازی را بسیار گسترش داد و مسائلی نظیر دسترسی آسان به وسایل نقلیه عمومی، ورودی های یکسان برای همه، نصب انواع راهنماهای صوتی، تصویری، لمسی و طراحی اجزای ساختمان برای استفاده همه مردم، فارغ از میزان توانایی یا محدودیت آن ها را شامل شد. در واقع این قوانین باید به عنوان یک نقشه راه در شهری مثل زنجان که هنوز به طور کامل نتوانسته رفاه خاطر معلولان خود را فراهم کند قرار گیرد. برای شهر زنجان در بعد حق تخصیص فضا مواردی چون؛ ایمنی و امنیت، سرزندگی و زیست پذیری، تنوع و شایستگی، کیفیت فضایی، حمل و نقل، دسترسی به خدمات عمومی، فرم شهری فشرده و نفوذپذیری و نزدیکی مقاصد ارتباطی برای احقاق حقوق معلولان و رسیدن به اهداف شهر دوستدار معلولان باید مورد توجه قرار گرفته و در برنامه ریزی برای شهر بکار گرفته شوند.

شکل ۵. حق تخصیص فضای شهری در شهر دوستدار معلولین

۵.۳. بعد اجتماعی

زمینه سازی برای دسترسی افراد دارای معلولیت به مواهب و فرصت های اجتماعی همواره در اولویت برنامه های مربوط به احقاق حقوق معلولین قرار داشته است. حمایت از حقوق انسانی وظیفه همه دولت ها در همه جوامع و برای همه شهروندان به شمار می رود. از این رو، شعار یک جامعه برای همه جزء برنامه های مجمع عمومی سازمان ملل قرار گرفته است. اگرچه، کمبود آگاهی های عمومی و نگرش منفی به پدیده معلولیت در سطح جامعه، هنوز هم از عمده ترین معضلات و موانع در دستیابی به حقوق انسانی این قشر محروم در همه جوامع به شمار می آید (قاسم زاده و همکاران، ۱۳۸۹، ص. ۳۱۵). در بعد اجتماعی برای رسیدن به اهداف شهر دوستدار معلولین در شهر زنجان باید مواردی چون؛ مشارکت با جوامع محلی، ویژگی های خانوار از نظر

پیشرفت تحصیلی، حمایت‌های دولتی، سازمان‌های عام‌المنفعه، قوانین و رویه‌ها، رویه‌های دموکراتیک، ایمنی و امنیت و دفاع از حقوق انسانی مورد توجه قرار بگیرد.

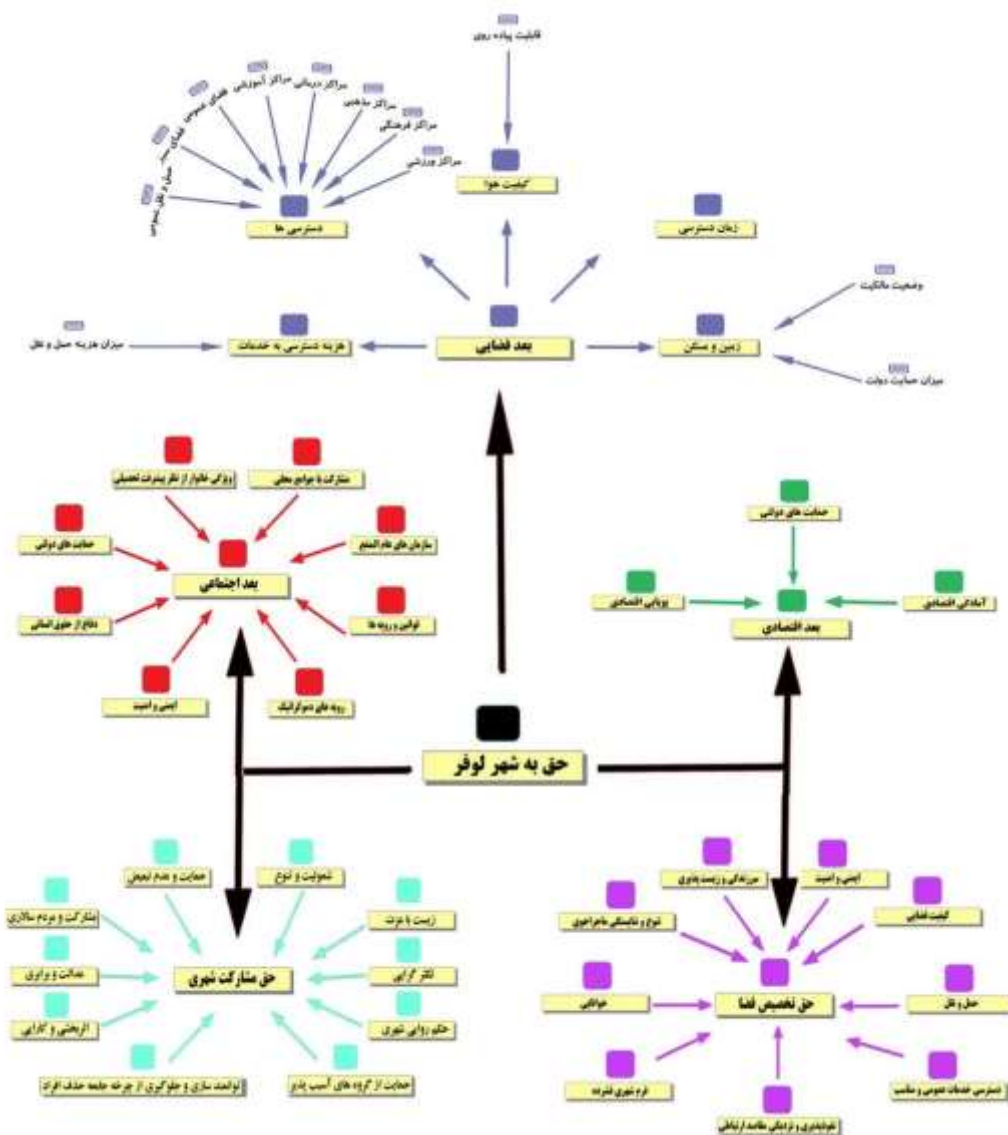
شکل ۶. ابعاد اجتماعی شهر دوستدار معلولین

۶.۳. بعد اقتصادی

در اصل نوزدهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران سخن از اصل اساسی منع تبعیض است و همگان بهره‌مند از حقوق مساوی دانسته شده‌اند. براساس اصل بیستم، همه افراد ملت یکسان‌اند و در حمایت قانون قرار دارند و از همه حقوق انسانی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با رعایت موازین اسلامی برخوردارند. به موجب اصل بیست و نهم، برخورداری از تأمین اجتماعی از نظر بازنشستگی، بیکاری، پیری، ازکارافتادگی، بی‌سرپرستی، در راه ماندگی، حوادث و سوانح، نیاز به خدمات بهداشتی و درمانی، مراقبت‌های پزشکی به صورت بیمه و... حقی است همگانی و دولت موظف است طبق قوانین از محل درآمدهای عمومی و درآمدهای حاصل از مشارکت مردم، خدمات و حمایت‌های مالی فوق را برای تک‌تک افراد کشور را تأمین نماید. لذا با توجه به ابعاد اقتصادی حقوق معلولین در شهرها و نیاز به این ابعاد برای دستیابی به شهر دوستدار معلولین، در این پژوهش در بعد اقتصادی به مواردی چون؛ حمایت‌های دولتی، آمادگی اقتصادی و پویایی اقتصادی برای دستیابی به شهری دوستدار معلول برای زنان از دید مصاحبه‌شوندگان توجه شده است.

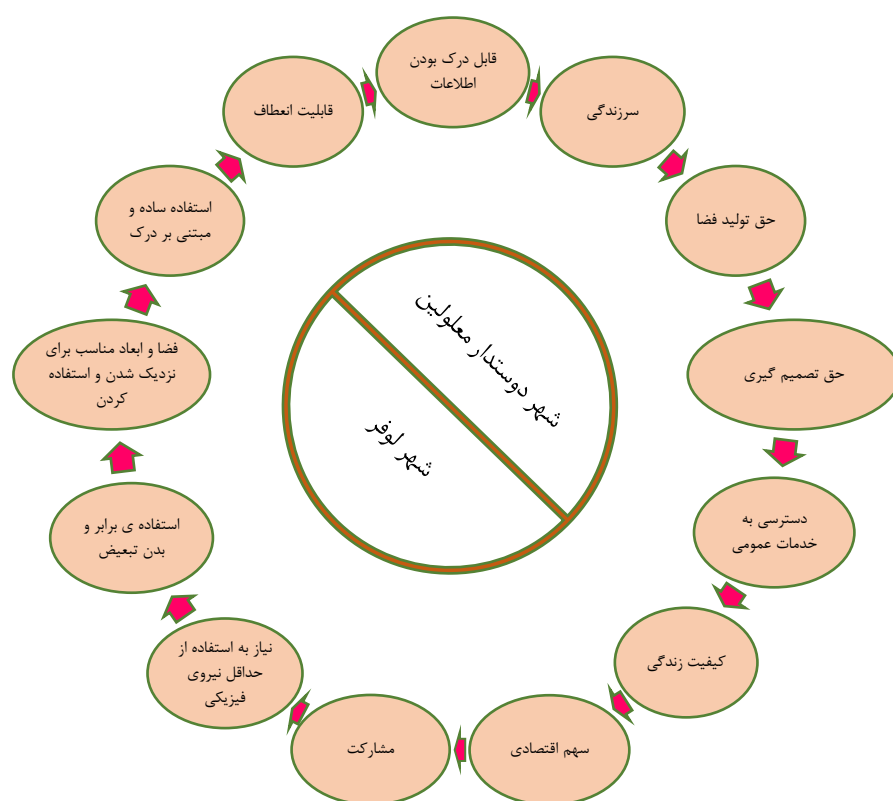

شکل ۷. ابعاد اقتصادی شهر دوستدار معلولین

شکل ۸. ابعاد مورد توجه شهر دوستدار معلولین با توجه به نظریه لوفر

با توجه به آنچه بررسی و نتیجه‌گیری شد می‌توان معیارهای شهر دوستدار معلولین در جهت احقاق حقوق این قشر از جامعه شهر زنجان را در شکل (۹) نمایش داد.

شکل ۹. معیارهای شناسایی شده برای تبدیل شهر زنجان به شهری دوستدار معلولین که نقش کلیدی در تحقق حق بر شهر و احقاق حقوق این گروه از شهروندان ایفا می کنند

۴. بحث

با توجه به آمارهای افراد معلول در شهر زنجان که دارای بیش از ۲۲ هزار نفر معلول طبق گزارش های سازمان بهزیستی کشور است و این تعداد ۱/۷ درصد از جمعیت شهر زنجان را شامل می شود که رقم بالایی برای شهر در حال رشد زنجان می باشد. لذا در پژوهش حاضر تلاش شده تا آنچه هدف شهر فراگیر در ارتباط با افراد معلول و آسیب پذیر جامعه است بررسی شود، پس از این بررسی های جامع در مورد شهر دوستدار معلولین و مطرح کردن آن به عنوان رویکردی نوین در برنامه ریزی شهری و توسعه شهری با استفاده از رویکرد شهر فراگیر صورت گرفت. سپس به بررسی فرضیه اصلی پژوهش یعنی مفهوم و ابعاد شهر فراگیر در شهرهای دوستدار معلولین (مطالعه موردی: شهر زنجان) پرداخته شد. این پژوهش از نظر رویکرد، روش و مبانی با پژوهش سلها و همکاران (۲۰۲۰)، با عنوان به سوی شهر هوشمند، پایدار، در دسترس و فراگیر برای افراد دارای معلولیت، از نظر رویکرد با پژوهش تیلور و تیم (۲۰۲۰)، پژوهشی با عنوان درد در زنان سالخورده کم درآمد دارای معلولیت و پژوهش سلامی و مظهري (۱۴۰۱)، با عنوان حق بر سلامت معلولان در حوزه حقوق شهری (با نگاهی به مصوبات شورای شهر تهران)، هم خوانی و هماهنگی دارد.

این پژوهش از نظر هدف جزء پژوهش‌های کاربردی و بر اساس رویکرد، از نوع مطالعات کیفی است. روش پژوهش حاضر، پدیدارشناسی تفسیری است که همراهان در این پژوهش متخصصان برنامه‌ریزی شهری (دانشجویان و اساتید) در شهر و دانشگاه‌های زنجان انتخاب گردیدند. به دلیل نامشخص بودن جامعه آماری از روش نمونه‌گیری گلوله‌برفی بهره گرفته شد که در نهایت تعداد ۱۷ نفر از کارشناسان به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. جمع‌آوری داده‌های پژوهش از طریق روش پیمایشی مصاحبه ساختاریافته از طریق نوع سؤالات باز صورت پذیرفت. در این پژوهش برای تحلیل یافته‌های کیفی از روش تحلیل مضمون با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA انجام گرفت. در پژوهش حاضر جهت طراحی مفهوم شهر دوستدار معلولین از طریق فرآیند همسوسازی در طی مراحل مختلف انجام شد. برای سنجش روایی پژوهش در قسمت کیفی از نظر مشارکت-کنندگان استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل یافته‌ها از روش کلایزی استفاده گردید که در آخر مقوله‌های بدست آمده در پنج شاخص کلی و محوری قرار داده شدند. لذا، می‌توان گفت که عوامل متعددی در تحقق حق معلولان در شهر زنجان دخیل می‌باشند و برای دستیابی به آن، ابتدا باید سایر حقوق افراد معلول محقق گردد. حقوقی همچون حق بر مسکن، حق برخورداری از خدمات توان‌بخشی، حق بهره‌مندی از تسهیلات و فضاهای مناسب‌سازی شده شهری، حق برخورداری از اشتغال، حق تفریح و سرگرمی، حق دسترسی به اطلاعات شهری، حق برخورداری از آموزش و حق مشارکت در برنامه‌ریزی‌های شهری، حقوقی هستند که به صورت مستقیم و غیرمستقیم با حق بر سلامت معلولان عجین است و تأثیرات غیرقابل انکاری را بر سلامت جسمانی یا روانی آنها می‌گذارند. به طور مثال وجود معابر نامناسب شهری از دو بعد، سلامت معلولان را مورد تهدید قرار می‌دهد. بعد اول سلامت جسمی آنها می‌باشد که در معرض خطر قرار می‌گیرد و هر لحظه ممکن است آسیب‌هایی به آنها وارد گردد و بعد دوم، سلامت روانی آنها می‌باشد که با وجود خطرات جسمانی در معابر شهری، معلولان کمتر در جامعه حضور می‌یابند و این امر منجر به عدم دستیابی ایشان به دیگر حقوق خود می‌شود و به انزوای بیشتر آنها دامن می‌زند که این مسئله در نهایت مشکلات روحی و روانی متعددی را برایشان به وجود می‌آورد. پاره‌ای از حقوق معلولان، در حوزه حقوق شهری و در حیطه وظایف و اختیارات مدیریت شهری قرار دارند. لذا مدیریت شهری موظف است در چهارچوب اسناد بین‌المللی حقوق بشر، قانون اساسی، قوانین عادی و مصوبات شورای شهر، تمهیدات لازم را در تحقق حقوق آنها به انجام برساند.

۵. نتیجه‌گیری

یافته‌های نظری و کیفی پژوهش نشان می‌دهد که یکی از مهم‌ترین مسائل مدیریتی که در شهر زنجان باید مورد توجه قرار گیرد، تبدیل این شهر به مکانی برای تحقق تمام حقوق شهروندان و آزادی‌های اساسی آنان است؛ شهری که کرامت انسانی و رفاه جمعی همه مردم را در چهارچوب برابری، عدالت و احترام کامل به تولید اجتماعی سکونتگاه تضمین کند. همه افراد باید از شرایط لازم برای توسعه زیست‌محیطی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی خود در شهر برخوردار باشند. حق بر شهر در زنجان بیانگر امکان ایجاد شهری است که مردم بتوانند

در آن با کرامت زندگی کنند؛ شهری که در آن شهروندان بخشی از ساختار تصمیم‌گیری و سازمان فضایی محسوب می‌شوند و توزیع عادلانه منابعی همچون کار، سلامت، آموزش، مسکن، مشارکت و دسترسی به اطلاعات در آن محقق می‌شود. از این منظر، مفهوم شهر فراگیر را می‌توان نزدیک‌ترین چارچوب نظری به شهر دوستدار معلولان دانست و نظریه «حق به شهر» لوفور را مناسب‌ترین پشتوانه مفهومی برای تبیین یافته‌های پژوهش حاضر قلمداد کرد.

تحقق حق به شهر در زنجان مستلزم شکل‌گیری شهروندان آگاه و مطالبه‌گر است؛ جامعه‌ای که حقوق فردی و جمعی خود را بشناسد، از آن دفاع کند و قانون‌مداری را در کنش اجتماعی خود نهادینه سازد. یافته‌های حاصل از مصاحبه با کارشناسان نشان داد که معیارهای شهر دوستدار معلولان در پنج بعد اجتماعی، اقتصادی، حق تخصیص فضا، حق مشارکت شهری و بعد فضایی قابل دسته‌بندی است. در بعد اجتماعی، مؤلفه‌هایی چون رویه‌های دموکراتیک، ایمنی و امنیت، قوانین و سازوکارهای حمایتی، دفاع از حقوق انسانی، نقش سازمان‌های عام‌المنفعه، حمایت‌های دولتی و مشارکت جوامع محلی اهمیت دارد. در بعد اقتصادی، آمادگی اقتصادی شهر، پویایی بازار کار و حمایت‌های مالی دولت نقش تعیین‌کننده دارند. در بعد حق تخصیص فضا، شاخص‌هایی همچون حمل‌ونقل، کیفیت فضایی، سرزندگی، خوانایی، دسترسی به خدمات عمومی، فرم شهری فشرده و نفوذپذیری و نزدیکی مقاصد ارتباطی برجسته‌اند. در بعد حق مشارکت شهری، تکررگرایی، شمولیت، عدالت، عدم تبعیض، حکمروایی شهری کارآمد، توانمندسازی و حمایت از گروه‌های آسیب‌پذیر مورد تأکید قرار گرفت. در نهایت، در بعد فضایی، زمین و مسکن، زمان و هزینه دسترسی، کیفیت محیط، قابلیت پیاده‌روی و دسترسی به مراکز خدماتی و حمل‌ونقل عمومی به‌عنوان عناصر کلیدی مطرح شدند.

بر این اساس، نتایج پژوهش نه تنها چارچوبی نظری برای تبیین نسبت میان حق به شهر و شهر دوستدار معلولان فراهم می‌آورد، بلکه می‌تواند به‌عنوان مبنایی کاربردی برای سیاست‌گذاری شهری در زنجان مورد استفاده قرار گیرد. نوآوری پژوهش حاضر در بومی‌سازی ابعاد شهر دوستدار معلولان در بستر شهر زنجان، آن را به منبعی معتبر برای مطالعات آتی در حوزه حقوق شهروندی و برنامه‌ریزی شهری فراگیر تبدیل می‌کند و می‌تواند زمینه‌ساز شکل‌گیری ادبیات علمی منسجم‌تری در این حوزه باشد. همچنین یافته‌ها نشان می‌دهد که تحقق شهر دوستدار معلولان در زنجان نیازمند تحولات ساختاری و میان‌بخشی در حوزه‌های اقتصادی، زیرساختی، اجتماعی - فرهنگی و خدمات شهری است؛ تحولی که بدون اراده مدیریتی، بازنگری در سیاست‌های شهری و تعهد جدی نهادهای مسئول امکان‌پذیر نخواهد بود. از این‌رو، بهره‌گیری از نتایج این پژوهش در فرآیند تصمیم‌سازی و برنامه‌ریزی شهری می‌تواند گامی مؤثر در جهت تحقق عدالت فضایی و اجتماعی و استقرار الگوی شهر فراگیر در زنجان باشد.

کتاب نامه

۱. ازندریانی، ع. ا.، و شیرزاد نظرلو، ز. (۱۳۹۷). جایگاه حقوق معلولین در حوزه حقوق شهری. فصلنامه مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی، ۸(۲۶).
۲. باصولی، م. (۱۳۹۹). منظر شهری دوستدار معلول: رویکرد منظرین در محیط مقصد گردشگری. مجله منظر، ۱۲(۵۲)، ۸-۲۷.
۳. بزی، خ. ر.، کیانی، ا.، و افراسیابی‌راد، م. ص. (۱۳۸۹). ارزیابی ترافیک شهری و نیازهای معلولان و جانبازان با استفاده از مدل تصمیم‌گیری (TOPSIS) مطالعه موردی: شهر شیراز. پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۱(۳)، ۱۰۳-۱۳.
۴. تقوایی، م.، و پیرالو، ح. (۱۴۰۲). تحلیل شاخص‌های مدیریتی مؤثر بر توسعه محلات شهری (مطالعه موردی: شهر کنگان). مجله جغرافیا و توسعه فضایی، ۱(۱۲)، ۱۸۲-۱۵۹.
۵. جلیلی صدرآباد، س.، شیعه، ا.، نوروزی پورفیروز، م.، مینوسپهر، م.، و بیات، ر. (۱۴۰۰). بررسی میزان مناسب بودن فضای شهری برای حضور افراد کم‌توان و ناتوان (نمونه مطالعاتی: خیابان انقلاب اسلامی تهران). فصلنامه اقتصاد و برنامه‌ریزی شهری، ۲(۳)، ۱۸۶-۱۶۹.
۶. دستیار، و.، و محمدی، ا. (۱۳۹۷). سنجش توانمندسازی معلولین جسمی (معلولین جسمی-حرکتی، احشایی و حسی) و عوامل مرتبط با آن. توانبخشی، ۱۹(۴)، ۳۶۸-۳۵۴.
۷. رضایی، م. ر.، و حج‌فروش، ش. (۱۳۹۹). ارزیابی مطلوبیت طراحی فضاهای مسکونی برای معلولان جسمی-حرکتی با رویکرد شهر دوستدار معلولان (مطالعه موردی: شهر یزد). پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۵۲(۴)، ۱۴۵۲-۱۴۳۳.
۸. سجادیان، م.، فیروزی، م. ع.، و احمدپور، ا. (۱۴۰۱). واکاوی شهر هوشمند آینده اهواز از منظر کلان‌مؤلفه‌های شکل‌گیری. فصلنامه آینده‌پژوهی شهری، ۲(۲)، ۳۵-۱۸.
۹. سلامی، ش.، و مذهری، م. (۱۴۰۱). حق بر سلامت معلولان در حوزه حقوق شهری. دانشنامه‌های حقوقی، ۵(۱۵)، ۱۱۱-۱۳۱.
۱۰. صادقی فسایی، س.، و فاطمی‌نیا، م. ع. (۱۳۹۳). معلولیت؛ نیمه پنهان جامعه. رفاه اجتماعی، ۱۵(۵۸)، ۱۹۲-۱۵۷.
۱۱. عنابستانی، ز.، سرور، ر.، و مهدوی حاجیلویی، م. (۱۳۹۵). بررسی عوامل مؤثر بر تحولات بازار زمین و مسکن شهری. اقتصاد و مدیریت شهری، ۴(۱۴)، ۳۸-۱۹.
۱۲. غلامی، ن.، امیر فخریان، م.، و اسدی، ر. (۱۴۰۰). تحلیل رویکردهای حاکم بر مدیریت شهری مشهد درباره توان‌یابان و معلولان شهری. پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری، ۹(۴)، ۱۱۹۷-۱۱۷۵.
۱۳. لطیفیان، م.، بنی‌اسد، ا.، و کمالی، م. (۱۳۹۹). بررسی ابعاد اجتماعی معلولیت: یک مرور نظام‌مند. پژوهش‌های مددکاری اجتماعی، ۷(۲۶)، ۱۰۱-۵۳.
۱۴. مقامی، ا.، و امیرشاکرمی، م. س. (۱۳۹۷). حق تفریح و فراغت معلولین در پرتو اسناد بین‌المللی. مطالعات حقوقی دانشگاه شیراز، ۱۰(۱)، ۳۴۴-۳۰۵.
۱۵. محمدی، ج.، محمدی، ع. ر.، غفاری گیلانده، ع.، و یزدانی، م. ح. (۱۴۰۰). سنجش تأثیرپذیری شهر از نماگرهای شهر هوشمند (مطالعه موردی: شهر زنجان). پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۵۳(۲)، ۵۴۳-۵۲۱.
۱۶. سازمان بهزیستی کشور. (۱۴۰۳). بازیابی از: <https://www.behzisti.ir/>

۱۷. مرکز آمار ایران. (۱۴۰۳). بازیابی از: <https://amar.org.ir/>

18. de Oliveira Neto, J. S. (2018). *Inclusive Smart Cities: theory and tools to improve the experience of people with disabilities in urban spaces* (Doctoral dissertation, Université Paris Saclay (COMUE); Universidade de São Paulo (Brésil)).
19. Gong, W., & Lyu, H. (2017). *Sustainable city indexing: Towards the creation of an assessment framework for inclusive and sustainable urban-industrial development*. UNIDO.
20. Harrison, J. (2012). Life after regions? The evolution of city-regionalism in England. *Regional Studies*, 46, 1243–1259.
21. Lindfield, M., & Steinberg, F. (2011). *Inclusive cities*. Asian Development Bank.
22. Lupton, R., Rafferty, A., & Hughes, C. (2016). *Inclusive growth: Opportunities and challenges for Greater Manchester*. Manchester: Research Explorer the University of Manchester.
23. McGranahan, G., Schensul, D., & Singh, G. (2016). Inclusive urbanization. *Environment and Urbanization*, 28(1), 13–34.
24. Ranieri, R., & Ramos, R. A. (2013). *After all, what is inclusive growth?*. <https://ideas.repec.org/p/ipc/oparab/188.html>.
25. Rattray, N. A. (2013). Contesting urban space and disability in Highland Ecuador. *City & Society*, 25(1), 25–46.
26. Salha, R. A., Jawabrah, M. Q., Badawy, U. I., Jarada, A., & Alastal, A. I. (2020). Towards a smart, sustainable, accessible and inclusive city for persons with disability. *Journal of Geographic Information Systems*, 12, 348–371.
27. Serageldin, M. (2019). Preserving the historic urban fabric in a context of fast-paced change. *Historic Cities: Issues in Urban Conservation*, 8, 175–184.
28. Shah, P., Hamilton, E., Armendaris, F., & Lee, H. (2015). *World-inclusive cities approach paper*. World Bank.
29. Syed, Z. S. (2009). *Inclusive planning for social integration*. [https://www.academia.edu/36237776/Inclusive Planning as a Tool For Social Integration](https://www.academia.edu/36237776/Inclusive_Planning_as_a_Tool_For_Social_Integration).
30. Taylor, J. L., et al. (2020). Pain in low-income older women with disabilities. *Journal of Women & Aging*, 32(4), 402–423.
31. UN-Habitat. (2016). *World cities report 2016: Urbanization and development – emerging futures*. [https://www.academia.edu/43040549/ UN HABITAT 2016 Urbanization and development Emerging futures Nairobi Autor 159 174 pp](https://www.academia.edu/43040549/UN_HABITAT_2016_Urbanization_and_development_Emerging_futures_Nairobi_Autor_159_174_pp).
32. Wang, Y. X., et al. (2019). The mediating role of inclusive leadership. *Journal of Nursing Management*, 27(4), 688–696.
33. World Tourism Organization. (2016). *Tourism for all: Promoting universal accessibility*. Madrid.
34. Yigitcanlar, T., & Lee, S. H. (2014). Korean ubiquitous-eco-city. *Technological Forecasting and Social Change*, 89, 100–114.
35. Yigitcanlar, T., Dur, F., & Dizdaroglu, D. (2015). Towards prosperous sustainable cities. *Habitat International*, 45, 36–46.
36. Yoo, S. J., Min, K. J., Jeong, S. H., & Shin, D. B. (2016). Inter-ministerial collaboration to utilize CCTV video service operated by the U-City Center of South Korea. *Spatial Information Research*, 24(4), 389–400.